

ТЕМА 3. ДЕРЖАВА ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТИТУТ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У РЕГУЛЮВАННІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

3.1. Загальні основи та механізм державного регулювання аграрного сектору.

3.2. Необхідність державного регулювання сільського господарства.

3.3. Державна підтримка аграрного сектору як одна із форм державного регулювання.

3.4. Регулювання агропродовольчих ринків.

3.5. Інструменти регулювання попиту.

3.6. Інструменти регулювання пропозиції.

3.7. Інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

3.8. Інструменти регулювання агропродовольчих ринків організаційного, інфраструктурного та інформаційного характеру.

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ – форма цілеспрямованого впливу держави через систему адміністративних, економічних, правових і соціально-психологічних методів з метою забезпечення або підтримання тих чи інших економічних процесів, створення сприятливих умов для їх розвитку.

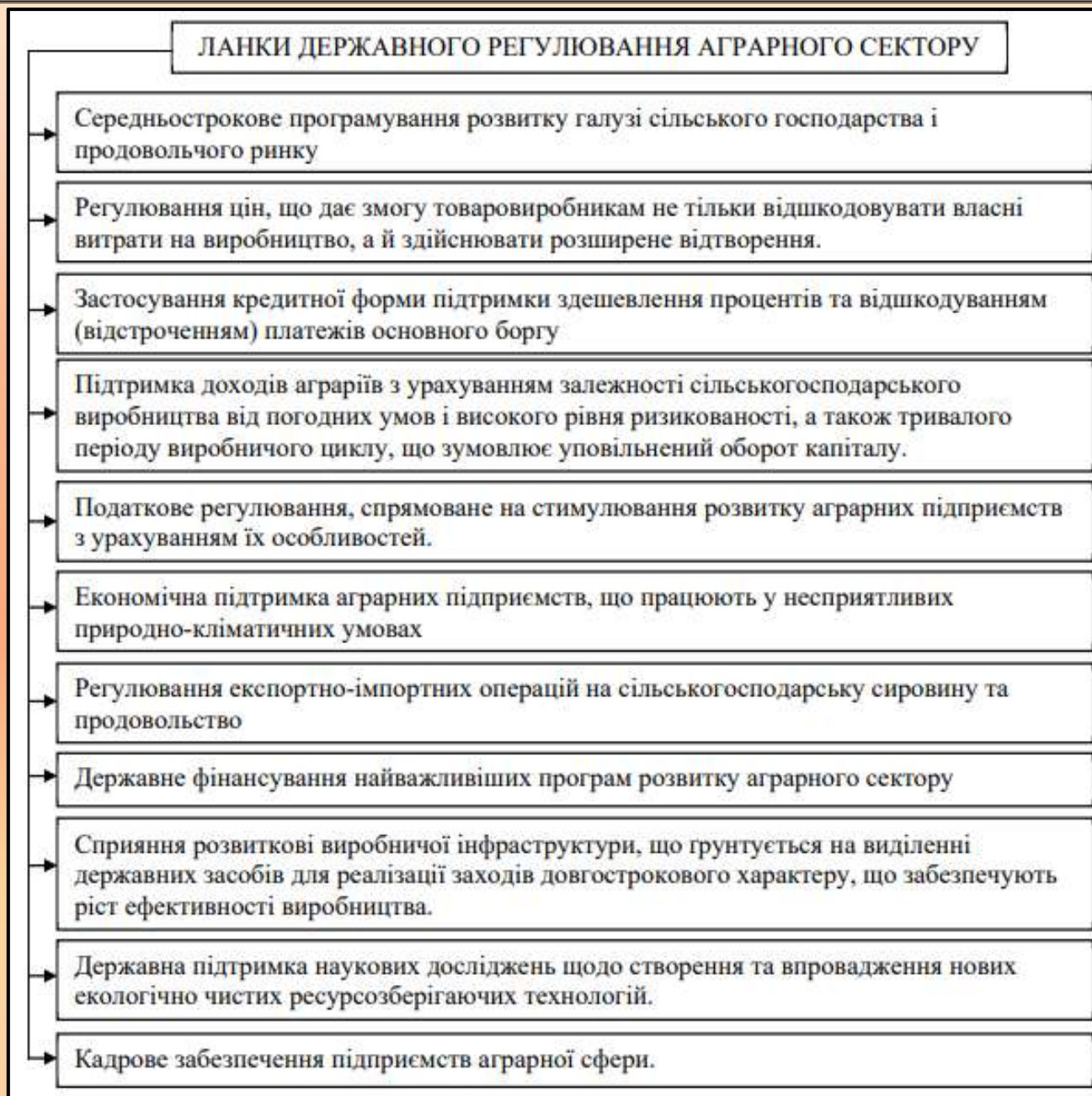
РЕГУЛЮВАННЯ
АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ЗА
ДОПОМОГОЮ
ДЕРЖАВНИХ
МЕХАНІЗМІВ

СТВОРЕННЯ
ДЕРЖАВОЮ
СПРИЯТЛИВИХ
УМОВ ДЛЯ
ВИКОРИСТАННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ
ГАЛУЗІ

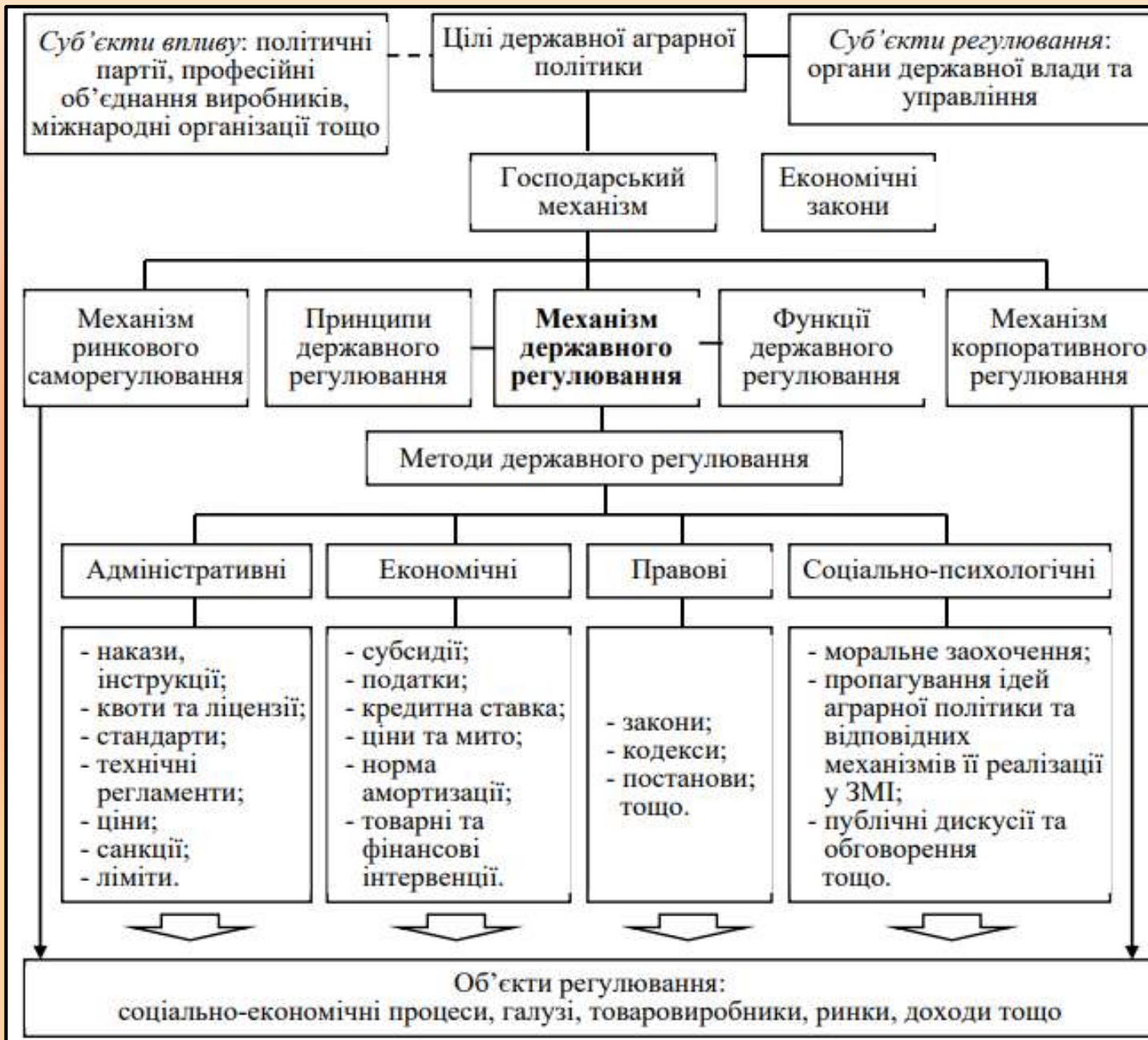
3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Основні ланки державного регулювання аграрного сектору в країнах з ринковою економікою

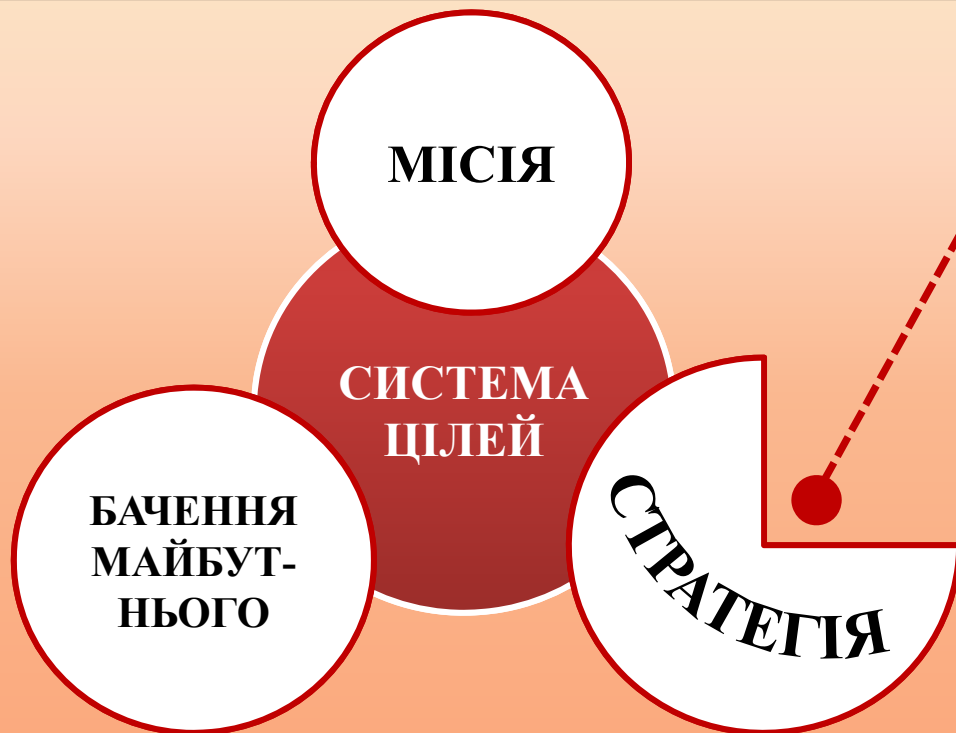

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Механізм регулювання аграрного сектору в Україні

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Стратегічні цілі державного регулювання аграрного сектора повинні бути спрямовані на:

- *розробку та затвердження правового підґрунтя розвитку аграрного сектора;*
- *визначення цілей розвитку аграрного сектора, спрямованих на ефективне використання виробничих ресурсів у ньому;*
- *захист внутрішнього агропродовольчого ринку, вирівнювання сукупного попиту і сукупної пропозиції на ньому;*
- *підтримання стабільної економічної ситуації в агропродовольчій системі;*
- *перерозподіл доходів, спрямованих на згладжування відмінностей в доходах сільськогосподарських товаровиробників;*
- *забезпечення і підтримка продовольчої безпеки в країні.*

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ – (основа, початок) вихідні положення, основні правила впливу державних органів на економіку при врахуванні конкретних умов господарювання з метою забезпечення її ефективного функціонування.

Принцип пріоритетності

Принцип однакового підходу до функціонування різних форм власності

Принцип розвитку аграрної економіки на засадах ринку

Принцип поєднання ринкового механізму з державним регулюванням

Принцип соціальної справедливості і соціальної відповідальності

Аграрний протекціонізм

Гармонізація економічних інтересів виробників, споживачів і держави

Адресність

Гарантованість

Стабільність

Ефективність

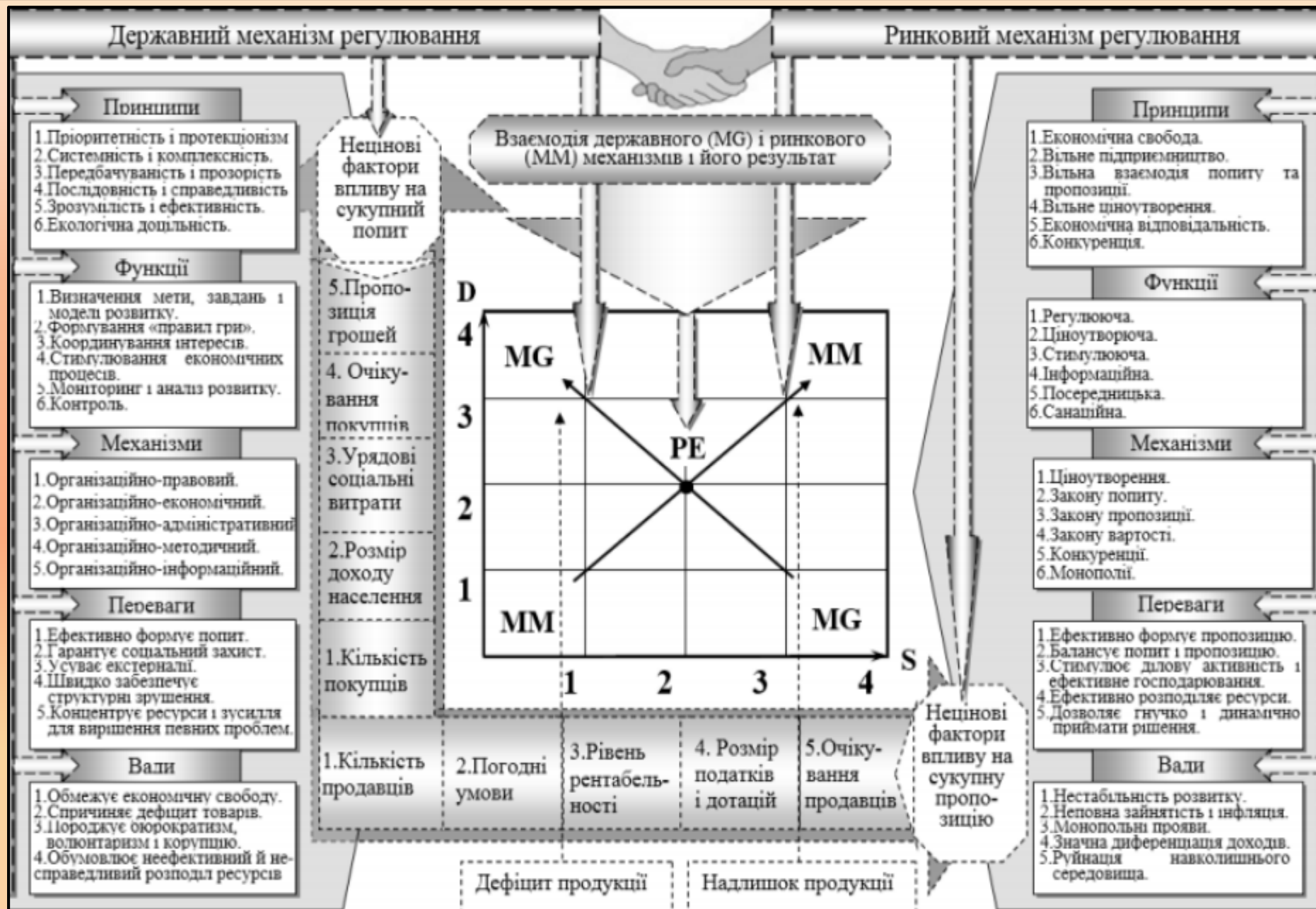
Дотримання міжнародних зобов'язань

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

МЕТОДИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ –
це прийоми (інструменти) державного регулювання аграрної сфери, що являють собою сукупність засобів законодавчого, адміністративного, економічного та соціально-психологічного впливу держави на агропродовольчу систему та розвиток сільської місцевості.

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

АГРАРНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ –

система фінансово-правових заходів держави, спрямованих на підтримку чи підвищення доходів підприємців у сільському господарстві та деяких інших галузях АПК.

Параметри політики регулювання с/г ринків

*Залежно від
обсягу
підтримки*

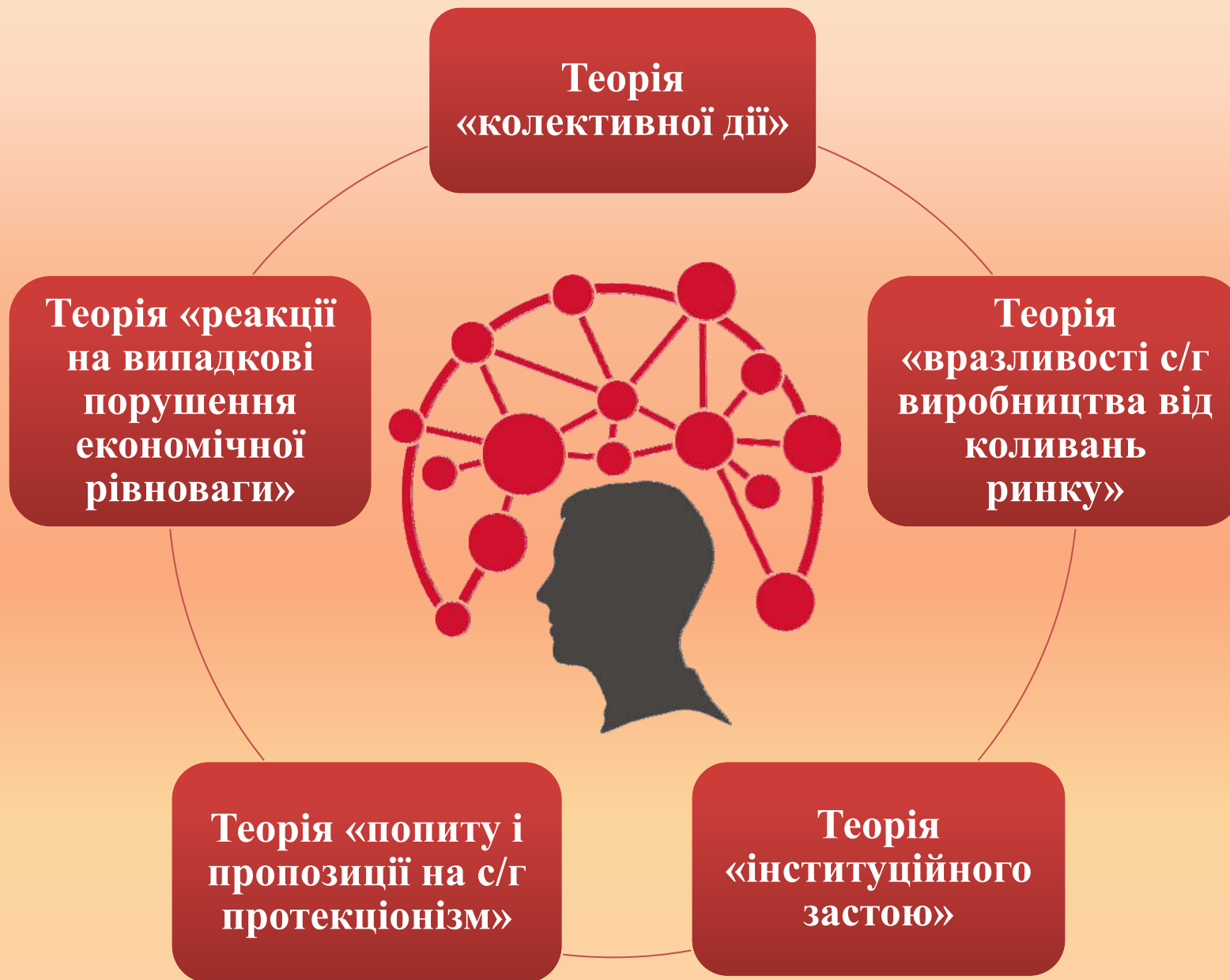
*Залежно від
механізму
підтримки*

*Залежно від
субсидованих
товарів*

*Залежно від
конкретних
методів
підтримки,
що застосовуються*

3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

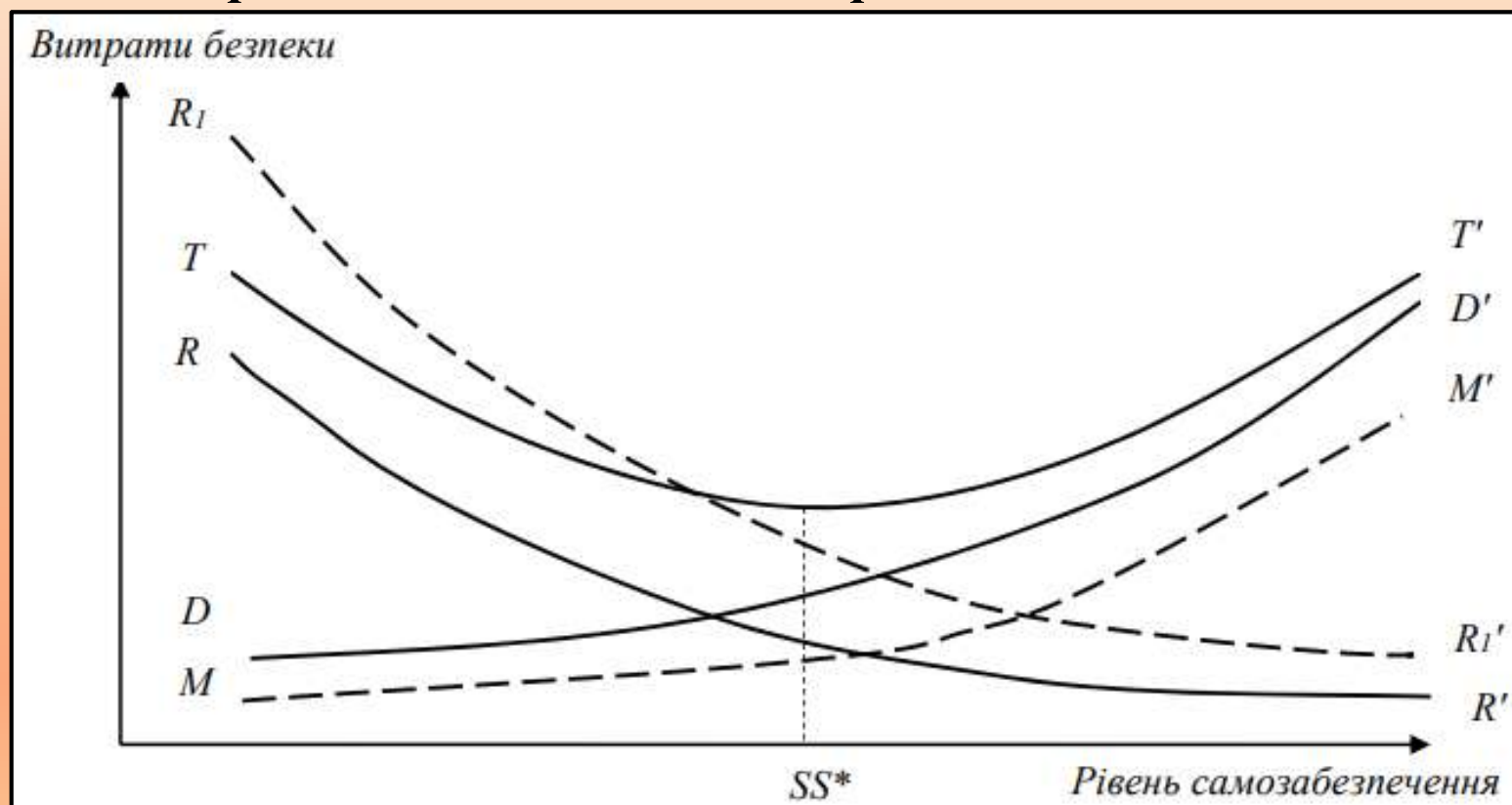
3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Основні передумови необхідності державного регулювання сільського господарства

3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

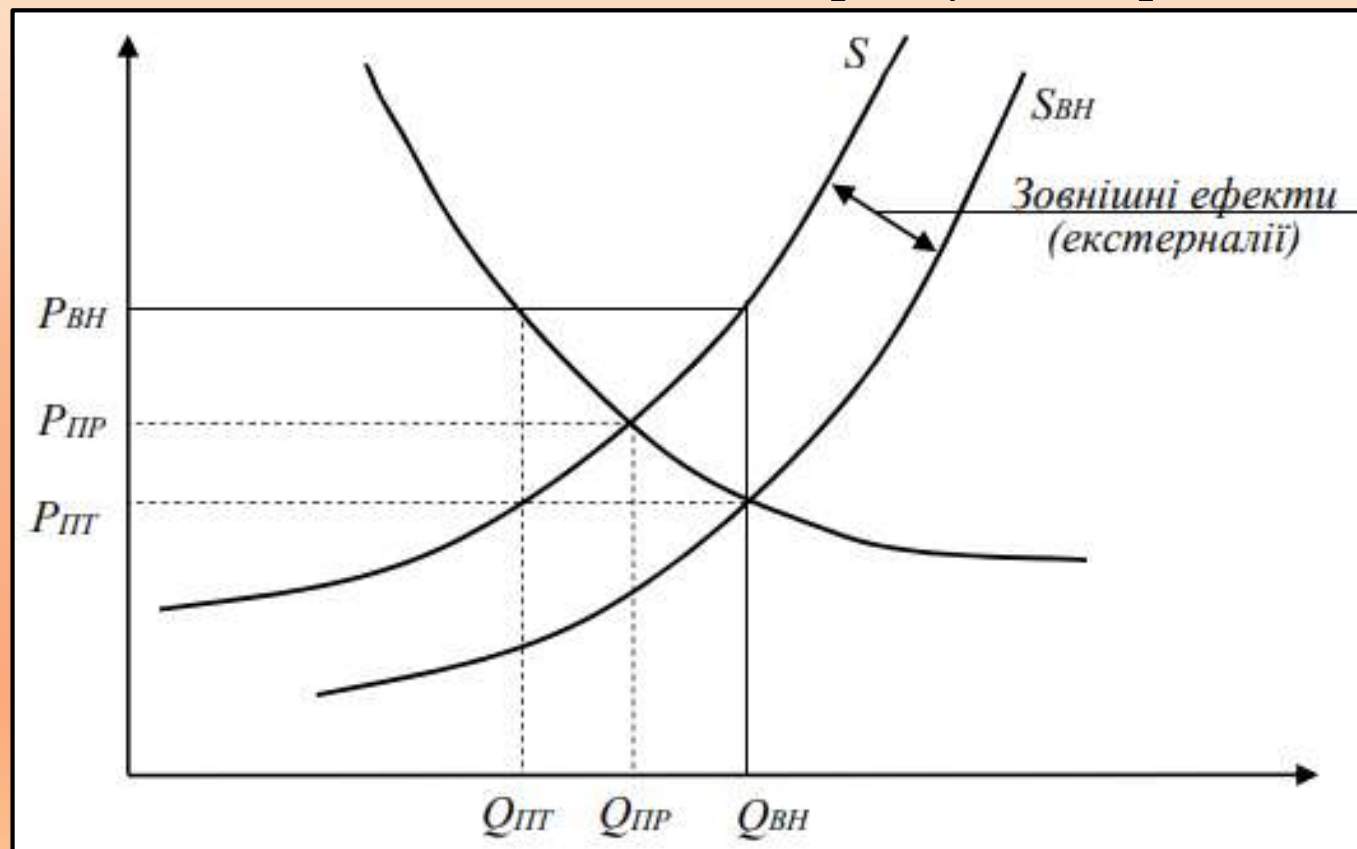
Продовольча безпека та витрати на її досягнення

Крива DD' ілюструє альтернативні витрати забезпечення продовольчої безпеки. При відповідному рівні самозабезпеченості витрати різко зростають. Крива RR' демонструє зростання ризику порушення продовольчого забезпечення внаслідок можливого припинення імпорتنних поставок. Існування позитивних екстерналій переміщує криву DD' униз (MM'), зменшуючи витрати продовольчої безпеки, а посилення нестабільності світового ринку зміщує криву RR' вгору (R_1R_1'), збільшуючи ризики порушення забезпечення продуктами харчування. Оптимальний рівень самозабезпечення продовольством знаходиться в нижчій точці кривої TT'

3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

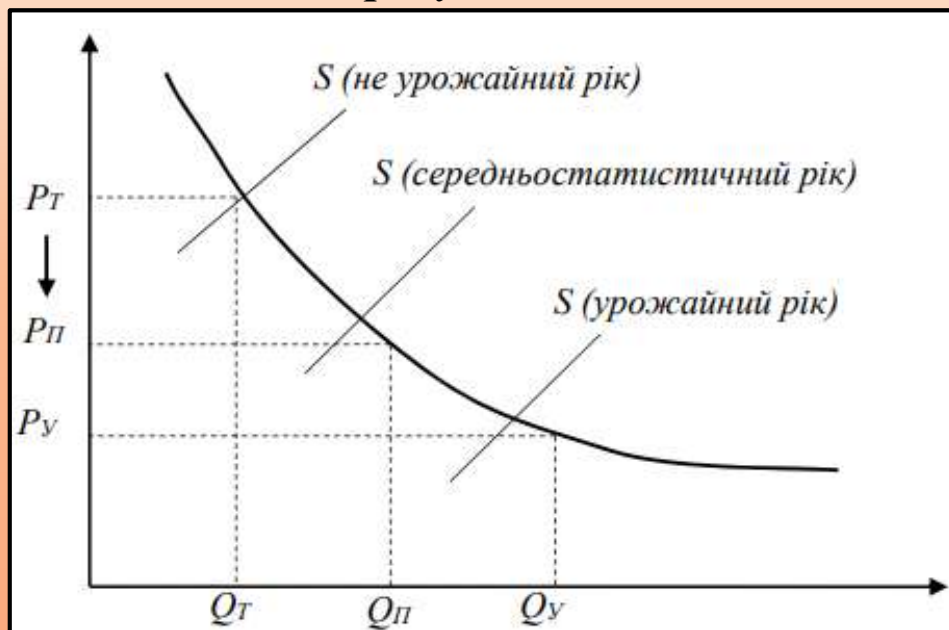
Дія позитивного зовнішнього ефекту (екстерналії)

Крива S визначає витрати виробника, SBH – чисті витрати суспільства. $Q_{ПР}$ – це оптимальний обсяг виробництва без урахування зовнішнього ефекту (для виробника), а $Q_{ВН}$ – оптимальний обсяг виробництва для суспільства. Однак для забезпечення такого обсягу ціну необхідно підняти від $P_{ПР}$ до $P_{ВН}$, що потребує субсидування або інших методів підтримки. Якщо ціна споживання буде не на рівні $P_{ПТ}$, а на рівні $P_{ВН}$, то обсяг споживання скоротиться до $Q_{ПТ}$. Таким чином, вигаш суспільства може бути пов'язаний із втратами споживачів.

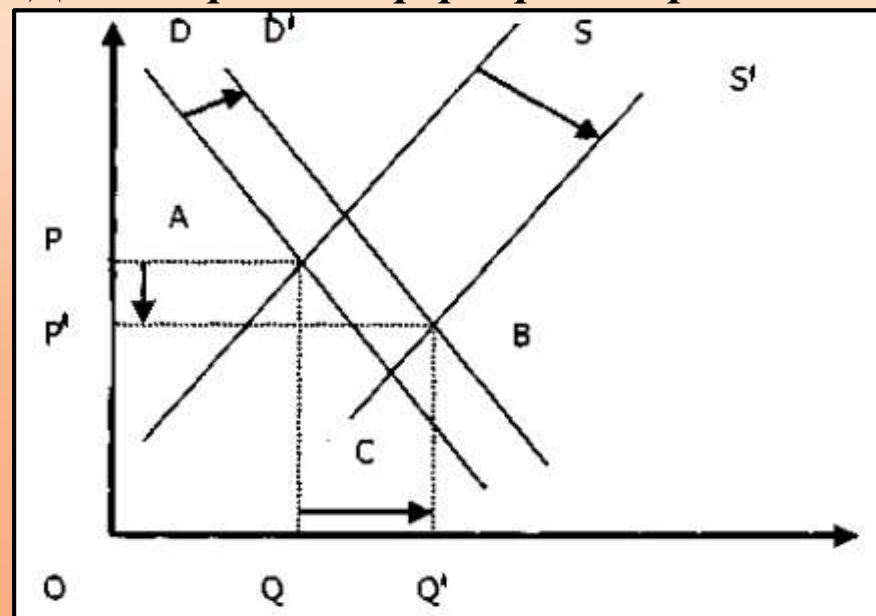
3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Зміна цінової кон'юнктури на продукцію с/г

Графік наглядно ілюструє, як під час урожайного року і збільшенні обсягу виробництва від $Q_{п}$ до $Q_{у}$ ціна знижується з $P_{п}$ по $P_{у}$. Виробники розпочинають скорочувати використання факторів виробництва (зменшуються посівні площі, застосування добрив тощо). При низькій ціні витрати не забезпечують належної віддачі. На наступний рік відбувається скорочення виробництва до $Q_{т}$ і ціна зростає до $P_{т}$.

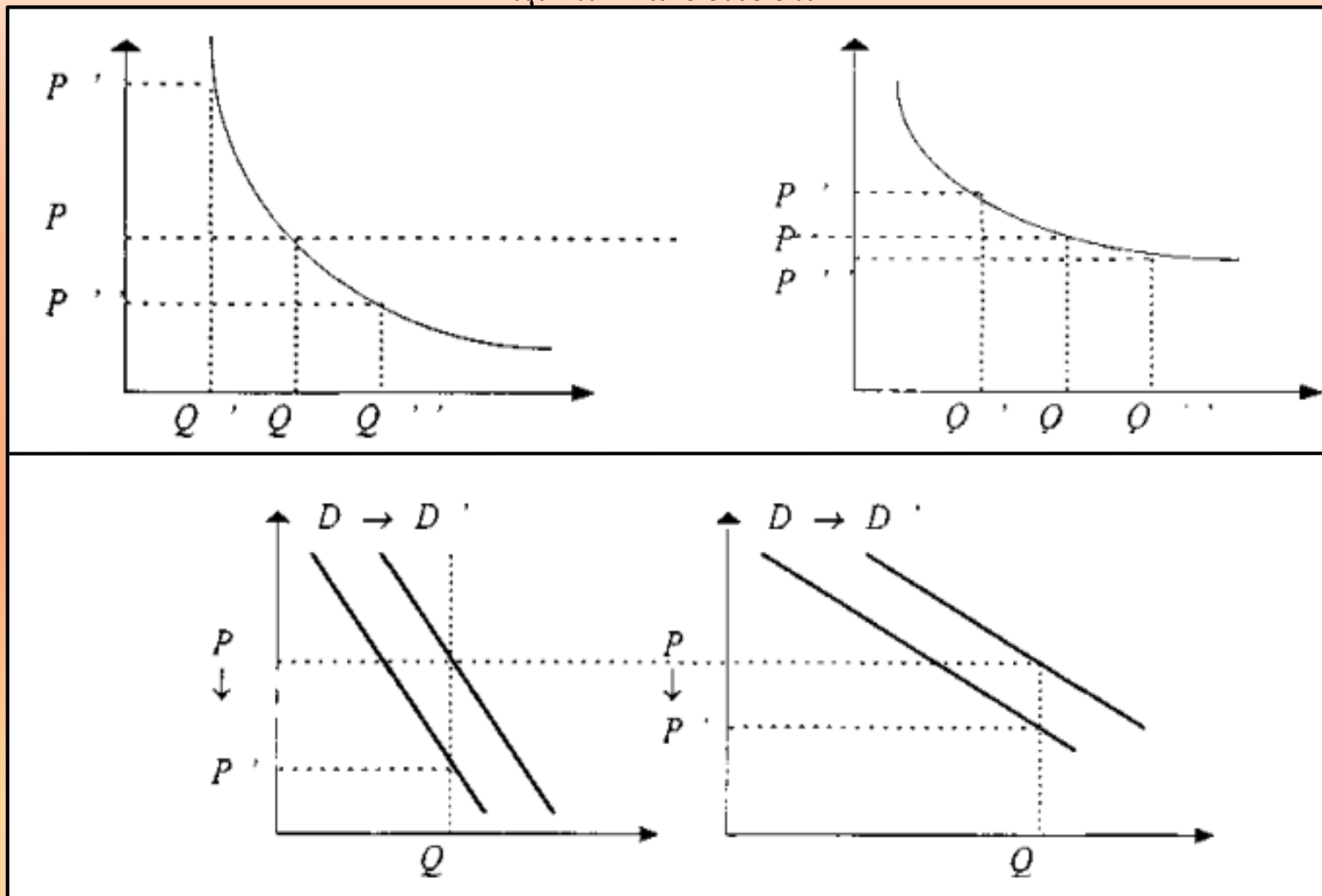
Довготермінова фермерська проблема

З технічним прогресом крива попиту D зміщується відносно помірковано в позицію D' , тоді як крива пропозиції S зміщується значно більше вправо в позицію S' . До приросту пропозиції та попиту фермер одержував дохід, рівний прямокутнику $OPAQ$. Після збільшення приросту – $OP'BQ'$. Оскільки цінова еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію низька, то приріст пропозиції Q буде нижчим від скорочення ціни P . Через це площа прямокутника $P'AC$ більша площі прямокутника $QQ'BC$. Таким чином, фермерський дохід до приросту попиту та пропозиції $OPAQ$ буде більшим, ніж після їхнього приросту $OP'BQ'$.

3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Короткострокова фермерська проблема – вплив зміни обсягу виробництва на ціни та доходи

Короткострокова фермерська проблема – вплив зміни попиту на ціни та доходи

3.2. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

СТАЛИЙ РОЗВИТОК – загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Наслідки функціонування аграрного сектора на засадах сталого розвитку

Характеристики змін за основними напрямками	Оцінка наслідків за індикаторами прогресу			
	забезпечення продовольчої безпеки	захист навколишнього середовища	зростання економічних можливостей	соціальний розвиток та охорона здоров'я
Зростання кількості дрібних та середніх виробників	+	0	+	+
Запровадження обмежень на вирощування монокультур	–	+	–	0
Скорочення площ орних земель, збереження природних ландшафтів	–	+	–	+
Застосування у виробничому процесі методів сталого с/г	0	+	–	+
Скорочення відходів та підвищення ефективності використання води	+	+	+	+
Зростання потреби у додатковій робочій силі	0	0	+	+
Зменшення обсягів шкідливих речовин у продуктах харчування	+	0	0	+

«+» – вплив переважно позитивний;
 «–» – вплив переважно негативний;
 «0» – вплив майже відсутній

3.3. ДЕРЖ. ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ДЕРЖ. РЕГУЛЮВАННЯ

За джерелами фінансування	Бюджетна	Надання послуг за рахунок бюджетних ресурсів та прирівняних до них пільг з оподаткування, а також розробка й реалізація програм розвитку галузі
	Позабюджетна (інформаційна)	Заходи, що не передбачають витрачання бюджетних коштів (сприяння розвитку дорадництва, інформаційне та консультаційне забезпечення суб'єктів ринку)
	За рахунок коштів споживачів	Підтримка доходів сільськогосподарських товаровиробників за рахунок перевищення внутрішніх цін на продукцію в порівнянні з світовими цінами
За способом впливу	Пряма	Бюджетні виплати, податкові пільги
	Опосередкована	Заходи, що мають опосередкований вплив на розвиток сільського господарства
За об'єктами впливу	Ціни, ринки, доходи	Субсидії, дотації, система пільгового оподаткування, пільгове кредитування через компенсацію відсоткової ставки, товарні та фінансові інтервенції, страхування ризиків, захист економічних інтересів вітчизняних товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності агропродовольчої продукції тощо.
	Галузі, підгалузі, сектори та окремі виробництва	
	Сільськогосподарські товаровиробники (фізичні та юридичні особи) та споживачі продовольства	
	Експортери та імпортери агропродовольства	
	Регіони	
За рівнями підтримки	Наддержавна	В Україні не застосовується, проте поширена в країнах ЄС.
	Державна	Рішення прийняті на центральному рівні
	Регіональна або місцева	Рішення прийняті на рівні АРК Крим, областей чи адміністративних районів
За термінами реалізації	Довгострокова	Від 5 до 10 років
	Середньострокова	Від 2 до 5 років
	Короткострокова	До 1 року
За вимогами СОТ	Заходи «Зеленої скриньки»	Заходи, які не спрямовані на підтримку обсягів виробництва та цін
	Заходи «Жовтої скриньки»	Заходи які справляють викривляючий вплив на виробництва та торгівлю
	Заходи «Блакитної скриньки»	Заходи які спрямовані на обмеження перевиробництва

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ –
закріплена у законодавстві система заходів організаційного, фінансового та інформаційноконсультативного характеру, що здійснюються уповноваженим державними органами та іншими суб'єктами стосовно суб'єктів аграрного господарювання на виконання основних завдань аграрної політики з метою гарантування продовольчої безпеки, утворення стабільного середовища функціонування сільськогосподарських товаровиробників, охорони навколишнього природного середовища під час здійснення сільськогосподарської діяльності, соціального розвитку села.

3.3. ДЕРЖ. ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ДЕРЖ. РЕГУЛЮВАННЯ

СУБСИДІЯ (допомога, підтримка) – це допомога держави у грошовій або натуральній формі місцевим бюджетам, юридичним і фізичним особам, іншим державам.

3.3. ДЕРЖ. ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ДЕРЖ. РЕГУЛЮВАННЯ

Внутрішня підтримка сільського господарства: класифікація СОР

Заходи «зеленої скриньки»	Заходи «синьої скриньки»	Заходи «жовтої скриньки»	Критерій <i>de minimis</i>
<ul style="list-style-type: none"> • загальні послуги, включаючи різноманітні дослідницькі програми, в т. ч. <ul style="list-style-type: none"> - з охорони довкілля, боротьбі зі шкідниками і захворюваннями; - навчання; - консультаційні послуги; - послуги з інспектування та маркетингу й просування товару на ринок; • створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки; • внутрішня продовольча допомога; • не пов'язана з виробництвом підтримка доходів; • страхування доходів та гарантування безпеки доходів; • виплати на відшкодування збитків від стихійних лих; • сприяння структурній перебудові сільськогосподарського виробництва; • виплати за програмами охорони довкілля; • виплати за регіональними програмами надання допомоги; • інші прямі виплати виробникам 	<ul style="list-style-type: none"> • виплати, які базуються на фіксованих площах врожайх; • виплати, які здійснюються в розмірі не більше ніж 85% від базового рівня виробництва; • виплати на фіксоване поголів'я худоби 	<ul style="list-style-type: none"> • виробничі субсидії на продукцію тваринництва і рослинництва; • субсидії на матеріально-виробничі ресурси: комбікорми, компенсація частини витрат на мінеральні добрива та засоби захисту, енергоресурси. • цінова підтримка: компенсація різниці між закупівельною і ринковою ціною; • надання виробнику товарів і послуг за цінами, нижчими за ринкові; • закупівля у виробника товарів (послуг) за цінами, що перевищують ринкові; • пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету, списання боргів; • пільги на транспортування сільгосппродукції; • витрати лізингового фонду та інші 	<ul style="list-style-type: none"> • підтримка, яка орієнтована на конкретний продукт, у розмірі до 5 % (для країн, що розвиваються 10 %) вартості сільськогосподарської продукції; • підтримка, яка не орієнтована на конкретний продукт, до 5% (для країн, що розвиваються 10 %) вартості всієї сільськогосподарської продукції країни